

Мирон Курилич

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ
ДО УДОСКОНАЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено сучасні підходи до міграційної політики на основі аналізу наукової літератури, міжнародно-правових документів та зарубіжного досвіду. На їх підставі визначено шляхи удосконалення міграційної політики України в нових макроекономічних реаліях, обумовлених подальшим поглибленням глобалізаційних процесів.

***Ключові слова:** Міграція, міграційна політика, концепція міграційної політики.*

Myron Kurylych. Selected theoretical approaches to the improvement of the migration policy of Ukraine. The article analyzes contemporary approaches to the migration policy based on the review of the scientific literature, international legal instruments and best practices. In this context, priorities for the improvement of the Ukrainian migration policy are identified in the conditions of the new macroeconomic reality shaped by the intensification of globalization.

Key words: migration, migration policy, concept of the migration policy.

Сучасна Україна розташована на перехресті міграційних шляхів. З одного боку, її населення активно включилося в міжнародні переміщення, а з другого, через територію країни спрямовано значні міграційні потоки з-за кордону. Після проголошення незалежності до України переселилася велика кількість етнічних українців, вихідців з її території інших національностей, які поверталися на історичну батьківщину. Найбільш помітним явищем у цьому потоці була репатріація колишніх депортованих за національною ознакою, тобто кримських татар, болгар, вірмен, греків, німців, які прямували до Криму. Відбувалася еміграція за кордон, що великою мірою складалася з представників національних меншин, зокрема євреїв. Поряд з етнічною розгорталася економічна міграція: мільйони українських громадян виїжджали на заробітки в зарубіжні держави. Водночас, Україна приймала біженців та економічних мігрантів як з пострадянських держав, так і з інших регіонів світу. Крім того, її територія використовувалася для транзиту численних мігрантів, які прагнули дістатися Західної Європи, у т.ч. нелегально.

Масштабність міграції, її значення для міжнародних відносин та внутрішньої політичної ситуації зумовили необхідність адекватних дій з боку держави, розробки і впровадження належної міграційної політики, спрямованої на забезпечення національних інтересів, захист суспільної безпеки та основоположних прав людини. І в громадському, і в політичному дискурсі важливість цієї складової державної політики для України ніколи не заперечувалася. Разом з тим, численні спроби урядовців та парламен-

тарів розробити та затвердити Концепцію державної міграційної політики України успіху не мали. Відповідні законопроекти кілька разів виносилися на розгляд Верховної Ради України, проте не були підтримані народними депутатами. Водночас, потреба у виробленні та законодавчому оформленні основних підходів до формування міграційної політики держави зростає, що робить вкрай актуальним науковий пошук у цій сфері.

Ця проблематика посіла значне місце в роботах Е.Лібанової, О.Малиновської, С.Пирожкова, О.Піскуна, О.Позняка, І.Прибиткової, М.Романюка, С.Чеховича, М.Шульги, Б.Юськіва та інших дослідників. Проте їхні праці не могли дати вичерпної картини формування міграційної політики України та тенденцій її подальшого удосконалення, оскільки йдеться про сферу, що розвивається вкрай динамічно.

Метою цієї статті є дослідження сучасних підходів до міграційної політики на основі аналізу наукової літератури, міжнародно-правових документів та зарубіжного досвіду, визначення на цій підставі шляхів удосконалення міграційної політики України в нових макроекономічних реаліях, зумовлених подальшим поглибленням глобалізаційних процесів.

Першочергове значення для прийняття адекватних політичних рішень має розуміння предмета та сутності міграційної політики. У вітчизняній науковій літературі, передовсім радянського часу, міграційна політика трактувалася традиційно вузько. Як правило, її розуміли як вплив на міграцію за допомогою системи заходів, спрямованих на стимулювання чи обмеження переміщень населення. Зокрема, відомий український дослідник О.Хомра писав, що «міграційна політика – це комплекс розробок і заходів, спрямований на формування необхідних потоків і потрібної інтенсивності міграції населення» [1, с.59]. Проте, вже в 1980-ті рр. деякі автори розрізняли міграційну політику у вузькому сенсі, як вплив лише на механізми міграційного руху шляхом його стимулювання або, навпаки, обмеження, а також, у більш розширеному, як вплив на умови, що формують міграційну поведінку людей [2, с.101].

Із наростанням міграційних потоків внаслідок глобалізації та урізноманітнення їх спрямованості та складу

питання управління міграціями закономірно ускладнювалося, що зумовило формування нового погляду на міграційну політику як на сферу діяльності держави, яка виходить далеко за межі узвичаєної регуляторної функції щодо пересування населення через кордони.

Як писав експерт Ради Європи з питань міграції, авторитетний англійський дослідник Д.Солт, потреба в новій міграційній політиці виникла з недоліків політики попередніх часів, а також швидко змінюваної природи міграції та ставлення до неї [3].

Одне із проблемних питань застарілого політичного підходу до міграції, на думку Д.Солта, полягає в тому, що більшість урядів звертаються окремо до кожної її складової, тобто, трудової міграції, возз'єднання сімей, надання притулку, нелегального транспортування мігрантів, інтеграції мігрантів у країні перебування. Разом з тим, усі вони мають бути інтегрованим в єдине ціле.

Уже наприкінці 1990-х рр. європейські експерти, які працювали за дорученням Ради Європи, дійшли висновку, що стратегія політики щодо міграції має базуватися на чотирьох принципах. По-перше, це порядок, тобто розробка заходів, які б сприяли впорядкованій міграції і були спрямовані на максимальне збільшення можливостей та вигод для кожного окремого мігранта та країн їхнього походження та призначення, а також на мінімізацію нелегального транспортування людей через кордони. По-друге, – захист, що означає створення можливостей для захисту мігрантів та впорядкування несподіваних переміщень. Третій принцип – інтеграція, який передбачає створення сприятливих для інтеграції мігрантів у новому суспільстві умов. Нарешті, четвертий принцип – кооперація, тобто залучення в діалог та співробітництво країн-донорів з метою узгодження цілей зовнішньої та міграційної політики [3].

Таким чином, крім регулювання міграції та запобігання нелегальним переміщенням спектр міграційної політики було значно розширено за рахунок як внутрішньої (адже політика інтеграції безпосередньо пов'язана з політикою працевлаштування, освіти, соціальною політикою тощо), так і зовнішньої політики.

Зокрема, Б.Юськів виділяє такі функції держави у цій сфері:

- державного контролю в галузі міграційних прав і свобод людини;
- трудової міграції і економічного розвитку;
- міграційного контролю в галузі законності (державний облік міграції і легальності перебування на території держави);
- державного контролю в соціальній сфері (соціальна підтримка, освіта, охорона здоров'я, культура тощо);
- контролю у сфері глобальних проблем сучасності, які впливають на політичні, демографічні, соціально-економічні процеси [4, с.260].

У сучасному розумінні, міграційна політика у вузькому сенсі – це політика, спрямована на зміну чисельності, складу, спрямованості переміщень і розселення мігрантів, а в більш широкому – державна доктрина чи концепція регулювання міграційних процесів, нерозривно пов'язана з економічною, соціальною, демографічною, національною, культурною політиками.

Аналізуючи різноманітні визначення міграційної політики, Е.Волосенкова, П.Кабаченко та Е. Тарасова прийшли до висновку, що, по-перше, вона є продуктом політичної системи; по-друге, прерогативою не лише держави, а й суспільних інститутів; по-третє, міграційна політика – це процес узгодження інтересів у сфері міграції на центральному та місцевому рівнях з інтересами мігрантів, місцевих громад, економічних та політичних еліт, партій та інших інститутів; і, нарешті, міграційна політика – це процес взаємодії між державами [5, с.217].

Як аспект міжнародної політики, політика в сфері міграції, за словами Г.Глуценка та В.Пономарьова, – це частина довготривалої стратегії, загальні принципи та підходи якої вписуються в стратегію глобального розвитку. Метою цієї політики є забезпечення динамічного розвитку і країн походження, і призначення мігрантів, який сприятиме подоланню асиметрії, що лежить в основі глобальних переміщень людських потоків. Така політика спрямована на пошук і реалізацію взаємних інтересів країн – донорів та реципієнтів, а також інших суб'єктів,

які беруть участь у міграційному процесі на різних рівнях: працедавців, посередників, мігрантів[6, с.275].

На початку XXI століття міграційна політика, адекватна сучасних вимогам, опинилася в центрі уваги міжнародної спільноти. Створена під егідою ООН, Глобальна комісія з питань міграції виробила цілу низку важливих рекомендацій для урядів і міжнародної спільноти в цілому [7].

Характеризуючи недоліки в управлінні міграціями та труднощі, з якими стикаються уряди під час формування міграційної політики, Комісія зазначала, що дуже рідко важливі рішення, наприклад, щодо ринку праці, розглядаються в контексті їх впливу на міграцію. Таким чином, ставилося питання комплексності міграційної політики, яка розумілася уже не лише як єдність погляду на всі міграційні потоки, а як інкорпорація міграційних питань в усі інші напрями політичної діяльності держави.

Наступна проблема, за висновком Комісії, полягає в тому, що на прийняття рішень впливає конкуренція пріоритетів, які висуваються різними відомствами. Звідси, важливою умовою успішного впровадження міграційної політики є координація діяльності різних структур у рамках уряду. Важливо, щоб прийняття рішень координувалося також з іншими суспільним акторами, зокрема місцевою владою, профспілками, об'єднаннями працедавців, неурядовими організаціями.

Комісія звертала також увагу на те, що міграційні політики багатьох країн мають пристрасть до висування короткотермінових пріоритетів, що є ситуативною реакцією на певні події. Тобто, їх удосконалення вимагає здатності бачити стратегічні цілі, а не лише сьогоденні завдання.

Формування ефективної міграційної політики, на думку Комісії, вимагає набагато кращого доступу чиновників до якісних та достовірних даних щодо міграції, глибшого розуміння міграційних процесів та взаємозв'язку між міграційною та іншими напрямками державної політики. Тобто, обов'язковою умовою формування належної міграційної політики держави є удосконалення міграційної статистики, систематичні дослідження в цій сфері, результати яких повинні забезпечити наукову основу управлінських рішень.

Один з ключових висновків Глобальної комісії з питань міграції полягав у тому, що міграція повинна стати інтегральною частиною економічних планів та стратегій розвитку кожної країни. Адже в сучасних умовах міграція є, за висновком світової спільноти, що знайшов відображення в рішеннях ООН, важливим чинником розвитку, має неабиякий потенціал, який можливо використати в інтересах країн призначення, країн походження та самих мігрантів [8]. Звідси, центральним завданням міграційної політики, як пише І.Цапенко, має бути віднайдення найбільш ефективних підходів, на основі яких вдалося б отримати максимальну віддачу від міграції та запобігти, або хоча б зменшити, збитки, заподіяні нею [9, с.190].

Хоча регулювання міграції залишається суверенним правом держави, її гармонійність і послідовність, як впливає з рекомендацій Комісії, має забезпечуватися не лише на національному, а й на міжнародному рівні. По-перше, успішна міграційна політика держави повинна базуватися на міжнародно-правових стандартах, сформульованих у найважливіших міжнародних конвенціях щодо прав людини. По-друге, внаслідок багатостороннього характеру міжнародних переміщень вкрай важливим для міграційної політики є міжнародне співробітництво на двосторонньому, регіональному та глобальному рівнях [7].

Таким чином, адекватна міграційна політика повинна відповідати кільком базисним критеріям. Зокрема, її розробники та їхні соціальні партнери повинні бути добре інформованими, причому використовувати максимально актуальну і достовірну інформацію. По-друге, формування міграційної політики має бути відкритим і прозорим, тобто зрозумілим для суспільства, що тільки й може забезпечити громадську підтримку. По-третє, що особливо важливо, політика повинна мати чіткі цілі та завдання, бажано сформульовані таким чином, щоб вони досягалися послідовно.

Визначення цілей – ключове питання для будь-якої політики, у т.ч. й міграційної. Це знайшло відображення в наукових визначеннях цієї категорії, де цілі тих заходів, які у сукупності формують політику в сфері міграції,

посідають центральне місце. При цьому передбачається, що керівними для вироблення цілей є певні принципи, ідеї, об'єднані концептуально. Так, за Л.Рибаковським, «міграційна політика являє собою систему загальноприйнятих на рівні управління ідей і концептуально об'єднаних засобів, за допомогою яких передовсім держава, а також її громадські інститути, дотримуючись певних принципів, що відповідають конкретно-історичним умовам країни, пропонують досягнення цілей, які є адекватними як цьому, так і наступному етапові розвитку суспільства»[10, с.167].

Отже, цілі міграційної політики є поняттям конкретно-історичним, змінюваним залежно від етапу розвитку держави і суспільства. А її конкретний зміст великою мірою залежить від суспільного ладу, історичних традицій та особливостей культури, міжнародних зв'язків, розстановки політичних сил тощо. Саме від того, які цілі визначено, що в міграційній сфері визнано таким, що відповідає інтересам держави, суспільства та окремих його членів, залежить формулювання конкретних завдань та створення інструментів для їх розв'язання, тобто, міграційного законодавства та уповноважених у міграційній сфері інституцій.

Для правильного вибору мети, як пише О.Воробйова, необхідним є глибокий аналіз міграційних процесів та соціально-економічного становища країни впродовж достатньо тривалого часу, що включає аналіз факторів впливу на міграційну ситуацію та її подальший розвиток [11, с.9].

При цьому необхідно враховувати внутрішні закономірності розвитку міграційних процесів, зокрема їх триспадійність (де першою стадією є формування рухливості населення, другою – власне переміщення, а третьою – приживаність мігрантів на новому місці), що вимагає різних методів та політичних інструментів державного впливу на різних стадіях міграційного процесу. Важливо також бути свідомими механізмів прийняття індивідуального рішення щодо міграції, на яке впливають як умови життєдіяльності людей (об'єктивні фактори міграції), так і особистісні реакції на ці умови (суб'єктивні фактори міграції, які залежать від віку, статі, сімейного стану, освіти та

інших характеристик особи, а також психологічного типу особистості, ціннісних орієнтацій тощо) [12, с.15].

Аналіз факторів, що були визначальними для актуальної міграційної ситуації, надає можливість прогнозувати її подальший розвиток, тобто формувати гіпотези щодо міграційної поведінки населення.

Міграційний прогноз необхідно зіставити із прогнозом соціально-економічного розвитку, передовсім потреб у робочій силі, а також демографічним прогнозом, тобто прогнозом чисельності населення, зокрема працездатного віку. Саме це, як пише О.Малиновська, дає змогу прийняти ключові для змісту міграційної політики рішення, а саме – визначити, чи наявне населення достатнє, чи його кількість є зavelикою відносно наявних ресурсів, чи країна відчуває дефіцит населення, і якого саме населення [13, с.33].

У такому контексті міграційна політика не має самостійного значення, а перетворюється на складову економічної та соціальної політики держави. Разом з тим, її роль закономірно зростає внаслідок наростання демографічних проблем, скорочення населення, передовсім працездатного, що притаманно на сьогодні всім розвинутим країнам світу, а в найближчій перспективі відбуватиметься і в групі країн, що розвиваються. Це означатиме невідворотне наростання конкуренції за людські ресурси у всесвітньому масштабі. Адже, як писала відома російська дослідниця Ж. Зайончковська, досвід розвинутих країн показав, що поки що нікому не вдалося забезпечити сталий економічний розвиток за скорочення робочої сили [14, с. 3].

У зв'язку з цим для формування мети міграційної політики України передовсім необхідно зважати на те, що демографічна ситуація загострюється, наростає депопуляція, тобто стабільне перевищення кількості померлих над кількістю народжених. Так, лише за січень–листопад 2010 р. внаслідок дії природних чинників населення України скоротилася на 181, 5 тис. осіб [15].

Подальше зменшення населення України, його старіння, тобто скорочення частки працездатних на користь збільшення питомої ваги осіб старших працездатного віку, невідворотні. Якщо виходити із середнього варіанта прог-

нозу, розробленого Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України, то на 2050 р. кількість населення України становитиме 39,3 мільйона осіб. Тобто, порівняно з 2010 р., коли в країні проживало 45,8 мільйона громадян, воно скоротиться на 14%. При цьому кількість населення працездатного віку зменшиться у півтора рази. Водночас, у 2020 р. 16,6% українців перебуватимуть у віці понад 65 років, а у 2050 р. – 23,8%. Внаслідок цього демографічне навантаження особами старшого непрацездатного віку, тобто співвідношення населення старше 65 до працездатного населення, яке нині становить 23 на 100, у 2020 р. зросте до 25 на 100, а у 2050 р. – до 39 на 100 [16].

Незважаючи на таку невтішну динаміку, прогноз, який належить українським дослідникам, більш сприятливий, ніж той, що розробляється відділом з народонаселення ООН. Зарубіжні спеціалісти вважають, що 2050 р. в Україні проживатимуть лише 35 мільйонів осіб [17].

Різниця розрахунків пов'язана з тим, що, по-перше, українські фахівці базуються на демографічних показниках останніх років, прогнозують певне збільшення народжуваності та зменшення смертності, тоді як спеціалісти ООН вважають, що смертність в Україні залишатиметься на нинішньому високому рівні, а зі старінням населення навіть зростатиме. По-друге, що особливо важливо в контексті міграційної проблематики, в український прогноз, відповідно до даних української міграційної статистики про в'їзд і виїзд з держави, закладено додатне сальдо міграції – +50 тис. на рік, тоді як в прогноз ООН, згідно з даними статистики зарубіжних країн про прибуття/вибуття українців, хоча й незначне, але від'ємне сальдо – 16 тис. на рік.

Завдання цієї статті не полягає в оцінці вірогідності вітчизняної міграційної статистики, як і даних про прибуття українців, що містяться в статистиці зарубіжних держав. Зауважимо, однак, що Перший всеукраїнський перепис населення України 2001 р. показав, що втрати населення держави за рахунок виїзду за кордон впродовж 1990-х рр. були в 1,7 раза більшими, ніж це фіксувалося поточним обліком міграції [18, с.66]. Отже, можна

припустити, що й у період, що пройшов після перепису населення, статистика не повністю відображала міграційні втрати. Що ж до зарубіжної статистики, то є підстави вважати, що й вона не фіксує всіх українців, які прибувають до зарубіжних країн, оскільки значна їх частина перебуває і працює там нелегально, тобто, жодним чином не обліковується.

Якщо наведені міркування справедливі, то, вірогідно, зменшення населення України за рахунок виїзду за кордон відбувається навіть більшими темпами, ніж це вважають фахівці ООН. Що ж до розрахунків українських демографів, які прогнозують поступове збільшення кількості населення завдяки міграції, вони видаються занадто оптимістичними.

Із наведеного вище огляду демографічних прогнозів у контексті цієї статті можна зробити ще один важливий висновок: хоча визначальними для кількості і складу населення є показники його природного відтворення, міграційний компонент відіграє важливу роль, а зі скороченням населення та його старінням значення цього фактора зростає.

Згадаємо принагідно сусідню Росію, де процеси депопуляції розвиваються навіть швидше, ніж в Україні. Разом з тим, упродовж останніх 20 років населення Російської Федерації скоротилося лише на 6%, тоді як населення України зменшувалося вдвічі швидше – на 11% за відповідний період. Справа в тім, що після розпаду СРСР в Російську Федерацію був спрямований могутній переселенський потік із інших пострадянських держав: поверталися на історичну батьківщину росіяни та представники інших корінних народів Федерації; шукали притулку вихідці з зон військових конфліктів та соціально-політичної напруженості на теренах СНД; надзвичайно ємний російський ринок праці приваблював численних трудових мігрантів з пострадянського простору, пропонуючи вищі заробітки. За таких обставин колосальні природні втрати населення Росії великою мірою були компенсовані завдяки численним мігрантам. Це довели результати перепису населення Росії 2002 р. Вони показали, що природне зменшення після перепису 1989 р. становило 7,4 мільйона осіб.

Однак, завдяки прибуттю 11 мільйонів громадян з-за кордону (тоді як вибуття становило 5,4 мільйона), фактичне зменшення населення не перевищило 1,8 мільйона [19].

Якщо подивитися, яким чином це знайшло відображення в міграційній політиці Російської Федерації, то легко зауважити, що як тільки численний міграційний потік в Росію почав скорочуватися, в політиці держави щодо регулювання міграційних процесів намітився кардинальний поворот. Останніми роками він набув чіткого законодавчого оформлення. Достатньо згадати, що 2006 р. було ухвалено указ президента Росії про затвердження державної програми, спрямованої на заохочення прибуття в Росію так званих співвітчизників, тобто осіб, які мовно і культурно ідентифікують себе з Росією, надання їм державної підтримки під час переселення та облаштування в Російській Федерації, на що виділялися бюджетні кошти [20]. Хоча досягнуті результати переселення не можна назвати масштабними, однак вони рік від року зростають.

Варто також зазначити, що законодавчі зміни, які набули чинності з січня 2007 р., значно спростили реєстрацію іноземців та порядок їхнього працевлаштування, що дало змогу суттєво збільшити легальне використання робочої сили з-за кордону в російській економіці [21]. Подальшим кроком на цьому шляху було введення системи патентів, тобто можливості для іноземців, які працюють у приватних осіб, придбати патент, який можна продовжувати до 12 місяців, сплативши за це по 1 тис. руб. на місяць, і тим самим легалізувати своє перебування і працевлаштування. В цьому ж ряду – спрощення порядку працевлаштування висококваліфікованих спеціалістів. Зокрема, іноземців, яким в Росії пропонувалося робоче місце із заробітною платнею понад 2 мільйона рублів на рік, звільнено від необхідності клопотатися про дозвіл на працевлаштування, тобто, фактично вони набули вільного доступу на ринок праці країни. Ці норми містяться в змінах до закону про правове становище іноземців в Росії, що набув чинності влітку 2010 р. [22]. Завдяки наступним законодавчим змінам для співвітчизників, які повертаються на історичну батьківщину, було встановлено такі самі, як і для громадян Російської Федерації, податкові ставки,

тобто 13%, тоді як раніше вони, як й інші іноземці, мусили сплачувати 30% від отриманого доходу [23].

Таким чином, поступово в Російській Федерації починає реалізовуватися стратегія міграційної політики, яка, за словами Л. Рибаківського, полягає в забезпеченні міграційного приросту населення, що є необхідним для економічного зростання, господарського освоєння та заселення територій, які мають геостратегічне значення, а також поповнення освітніх, військових та інших контингентів [25].

Враховуючи аналогічно несприятливу демографічну ситуацію в Україні, не можна не погодитися, що, як пише О. Позняк, Україна так само потребує активної міграційної політики, що є чи не єдиною можливістю пом'якшення негативних наслідків скорочення загальної кількості населення країни. Саме міграційний приплив може певною мірою компенсувати природне зменшення населення і забезпечити збалансування його статеві-вікової структури [26, с. 21].

Визначення мети є ключовим моментом формування концепції міграційної політики, яка, як пише Т.Юдіна, має відігравати роль її фундаменту. За словами цієї авторки, концепція міграційної політики – це система поглядів, що визначає кордони правового, етичного та ідеологічного простору, в рамках якого можуть формуватися програмні документи з міграції населення [27, с.125]. У формі правового документа в Концепції формулюються принципи, головна мета, обумовлені нею завдання, пріоритети та механізми реалізації політики.

Другу складову міграційної політика, за Т. Юдіною, становлять міграційні програми, тобто концептуально єдині системи заходів та механізмів з регулювання різних видів міграції. Ці заходи можуть бути стимулюючими і стримуючими. Такими, що спрямовані безпосередньо на людину (йдеться передовсім про заборони), а також – на створення умов, які сприятимуть добровільному прийняттю громадянами бажаного з погляду національних інтересів рішення.

Третя складова міграційної політики – щоденна діяльність державних органів, до компетенції яких належить регулювання міграційних процесів.

Виходячи з викладеного, можна зробити кілька важливих для удосконалення міграційної політики України висновків. Передовсім, необхідно визнати, що держава все ще не має міграційної політики, яка б відповідала сучасним вимогам, хоча потреба в ній незаперечна. Така політика, за словами І.Цапенко, повинна забезпечити збалансоване, комплексне, багаторівневе, багатостороннє управління міграціями [9]. Для неї має бути характерним розширення діапазону дії та посилення взаємозв'язку різних гілок, оформлення цієї політики у цілісну систему регулювання міграційних процесів, що поєднують імміграційну політику, інтеграцію мігрантів, протидію факторам, що породжують еміграцію. Сучасна міграційна політика повинна забезпечити врахування міграційного компонента в планах розвитку держави, його використання в інтересах поступу, базуватися на глибокому розумінні міграційної ситуації в країні, точній та достовірній міграційній статистиці. Основні принципи, цілі, завдання та механізми реалізації міграційної політики мають бути оформлені в Концепції державної міграційної політики, затвердженій законодавчо, розробку якої необхідно терміново завершити.

Для результативної діяльності держави в цій сфері не менш важливим є створення системи реалізації політики. Як відомо, управлінням у сфері міграції в Україні впродовж тривалого часу займалися кілька різних міністерств та відомств, кожне з яких відповідало лише за якийсь окремих фрагмент міграційних потоків чи аспект міграційної політики. Дискусії щодо об'єднання більшості функцій у цій галузі точилися роками. В ході започаткованої 2010 р. адміністративної реформи Президентом України було прийнято рішення про створення Державної міграційної служби, на яку буде покладено функції з реалізації державної політики з питань громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб, а також у справах міграції в межах, визначених законодавством про біженців[28]. Разом з тим, це рішення дасть змогу лише частково централізувати управління міграціями, оскільки, як впливає з Указу, регулювання трудової міграції залишатиметься в компетенції Міністерства соціальної політики (колишне

Міністерство праці та соціальної політики). Отже, питання координації діяльності різних відомств, як і раніше, актуальне.

Вкрай важливим видається правильне змістовне спрямування міграційної політики держави. Враховуючи демографічну ситуацію, вона повинна розглядатися як один із засобів протидії депопуляції, а отже, бути передовсім спрямованою на скорочення виїзду з України та повернення мігрантів, які виїхали раніше; сприяння заміщенню природного скорочення населення, збільшення людських ресурсів держави шляхом заохочення імміграції з-за кордону, передовсім представників закордонного українства, інших близьких за культурою іноземців; створення умов для ефективного використання праці тимчасових працівників з-за кордону в інтересах української економіки. При цьому необхідно зважати на те, що позитивний ефект від імміграції можна мати лише за умови серйозної уваги до інтеграції іммігрантів в українське суспільство, тобто розробки та здійснення належної інтеграційної політики як важливого елементу державної політики у сфері міграції.

1. Хомра О. Миграция населения: вопросы теории, методики исследования. – К.: Наук. думка, 1979. – 146 с.

2. Моисеенко В.М. Территориальное движение населения: Характеристика и проблемы управления. – М.: Мысль, 1985. – 120 с.

3. Солт Д. Текущие тенденции в международной миграции в Европе // <http://www.archipelag.ru/agenda/povestka/povestka-immigration/europa-dis/tendantsii/>

4. Юськів Б. Глобалізація і трудова міграція в Європі. – Рівне: Видавець О.М. Зень, 2009. – 479 с.

5. Волосенкова Е., Кабаченко П., Тарасова Е. Миграционная политика. Управление миграционными процессами // Методология и методы изучения миграционных процессов / Под.ред. Ж.Зайончковской, И.Молодиковой, В.Мукомеля. – М.: ИТ «Адамант», 2007. – С.213-236.

6. Грущенко Г.И., Пономарев В.А. Миграция и развитие. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2009. – 454 с.

7. Migration in the interconnected world. New directions for actions: Report of the Global Commission on International Migration. – Geneva, 2005. – 98 p.

8. Международная миграция и развитие. Доклад Генерального секретаря. Организация Объединенных Наций. А/60/871. – http://www.un.org/russian/esa/economic/a59_325.pdf

9. Цапенко И. Управление миграцией: опыт развитых стран / Ин-т мировой экономики и международных отношений РАН. – М.: Academia, 2009. – 384 с.

10. Рыбаковский Л.Л. Миграция населения: Прогнозы, факторы, политика / Отв. ред. Т.И.Заславская. – М.: Наука, 1987. – 200 с.

11. Воробьева О.Д. Миграционная политика. – М.: М-во по делам федерации, нац. и миграц. политики Рос. Федерации, 2001. – 176 с. – (Миграция населения. Вып.6. Приложение к журналу «Миграция в России»).

12. Малиновська О. Міграція та міграційна політика: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.

13. Малиновська О. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями. – К.: Видавництво НАДУ, 2004. – 236 с.

14. Зайончковська Ж. Чем нам грозит «демографическая яма»? // Миграция: XXI век. – 2010. – № 1. – С.2–5.

15. Природний рух населення у січні–листопаді 2010 року. – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

16. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 року. – <http://www.idss.org.ua/popforecast2010.xls>

17. World Population Prospects: the 2008 revision population database. – <http://esa.un.org/UNPP/p2k0data.asp>

18. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи / За ред. О.В.Позняка. – Умань, 2007. – 276 с.

19. Население России 2002. Десятый ежегодный демографический доклад / Под. ред. А.Г.Вишневого. – М.: КДУ, 2004. – 224 с.

20. Указ Президента Российской Федерации «О мерах по оказанию содействия добровольному переселению в Российскую Федерацию соотечественников, проживающих за рубежом». – <http://www.document.kremlin.ru/doc.asp?ID=034305>